

OŚRODEK ROZWOJOWO-WDROŻENIOWY LASÓW PAŃSTWOWYCH

Program szkolenia

„ORGANIZACJA I ŚWIADCZENIE USŁUG DORADZTWA LEŚNEGO POSIADACZOM LASÓW W RAMACH PROW 2007-2013”

zatwierdzony przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych

Nowy Bedoń, październik 2008 r.

DYREKTOR GENERALNY
LASÓW PAŃSTWOWYCH

dr inż. *Marian Pigan*

Niniejszy program powstał zgodnie z Rozporządzeniem MRiRW z dnia 7 maja 2008 r. w sprawie szkoleń dla podmiotów, których dotyczą działania objęte Programem Obszarów Wiejskich na lata 2007 – 2013, oraz doradzania odnośnie do sporządzania dokumentacji niezbędnej do uzyskania pomocy finansowej– DZ. U. nr 89/2008.

Zakres merytoryczny został określony przez Zespół zadaniowy do spraw przygotowania, wdrożenia i monitorowania realizacji zadań dotyczących prowadzenia szkoleń podmiotów zamierzających świadczyć usługi doradcze posiadaczom lasów w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” powołany decyzją nr 67 DGLP z 8 lipca 2008 r.

SPIS TREŚCI

I. Zakres tematyczny szkolenia	5
II. Sposób realizacji szkolenia	10
III. Termin i miejsce szkolenia	10
IV. Metody realizacji tematów szkolenia	10
V. Opis zajęć w terenie	10
VI. Pomoce dydaktyczne	11
VII. Materiały szkoleniowe udostępnione uczestnikom szkolenia	11
VIII. Wykaz osób prowadzących zajęcia dydaktyczne	12
IX. Przewidywana liczba uczestników szkolenia	12

I ZAKRES TEMATYCZNY SZKOLENIA

1. System pomocy dla leśnictwa w ramach PROW 2007-2013.

1.1 Podstawy prawne pomocy, w tym:

- rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW),
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez EFRROW,

1.2 Krótka charakterystyka działań wsparcia leśnictwa realizowanych w ramach PROW 2007-2013, w tym:

- Doradztwo dla posiadaczy lasów,
- Zalesianie gruntów rolnych i gruntów innych niż rolne,
- „Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych”.

2. Zasady realizacji usług doradczych świadczonych posiadaczom lasów

2.1 Warunki i tryb przyznawania pomocy, w tym:

- składanie wniosków o płatność,
- decyzja w sprawie przyznania pomocy,
- wysokość pomocy oraz częstotliwość korzystania z usług doradczych,
- umowa o świadczenie usług doradczych,
- udokumentowanie zrealizowania usług doradczych zgodnie z umową.

3. Metodyka doradzania posiadaczom lasów

3.1 Podstawowe informacje o doradztwie leśnym (podstawy prawne i definicja, cel, zadania, zakres i zasady),

3.2 Organizacja doradztwa leśnego (informowanie dla beneficjentów o udzielaniu doradztwa leśnego, sposób realizacji – procedura doradzania)

3.3 Komunikacja interpersonalna w doradztwie leśnym

4. Zwykła praktyka leśna - Leśnictwo zrównoważone

- 4.1 Podstawowe akty prawne w leśnictwie - ustawy: o lasach, o ochronie przyrody, o ochronie gruntów rolnych i leśnych, o ochronie roślin, o leśnym materiale rozmnożeniowym, o podatku leśnym, Prawo ochrony środowiska, Prawo łowieckie.
- 4.2 Dokumenty gospodarki leśnej w lasach niepaństwowych:
- uproszczony plan urządzenia lasu,
  - decyzje podejmowane na podstawie inwentaryzacji stanu lasu.
- 4.3 Ogólne zasady gospodarowania w lasach niepaństwowych, w tym:
- obowiązki właścicieli lasów,
  - czerpanie pożytków z lasów (dopuszczalny rozmiar pozyskania drewna, legalność pozyskania drewna, pozyskanie drewna niezgodne z uproszczonym planem urządzenia lasu w przypadkach losowych),
  - postępowanie w sprawach dotyczących oddziaływania gospodarki leśnej na środowisko (lokalizacja zalesień, zmiana lasu na użytek rolny, wylesienia na cele nierolnicze),
  - zasady udostępniania lasów,
  - plantacyjne uprawy drzew leśnych.
- 4.4 Nadzór nad lasami niepaństwowymi -organy i ich zadania, w tym egzekwowanie wykonania zadań gospodarki leśnej.
- 4.5 Zasady, kryteria i wskaźniki Dobrej Gospodarki Leśnej wg Forest Stewardship Council (FSC).

5. Ochrona leśnej różnorodności biologicznej. Rola martwego drewna w lesie.

- 5.1 Ministerialny Proces Ochrony Lasów w Europie: rezolucje konferencji ministerialnych dotyczące problemów trwałego gospodarowania lasami oraz ochrony i zarządzania różnorodnością biologiczną w Europie
- 5.2 Ochrona przyrody i krajobrazu oraz ochrona i zrównoważony rozwój lasów w aspekcie „Polityki ekologicznej państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014” (cele średniookresowe do 2014r. oraz kierunki działań na lata 2007-2010).
- 5.3 Wybrane regulacje prawne służące ochronie leśnej różnorodności biologicznej.
- A. Konwencje międzynarodowe, porozumienia i Dyrektywy UE, w tym:
- KONWENCJA o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r.,
  - KONWENCJA o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532),
  - POROZUMIENIE o ochronie nietoperzy w Europie, podpisane w Londynie dnia 4 grudnia 1991 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1112),

- DYREKTYWA RADY 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa,
- DYREKTYWA RADY 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory).

B. Krajowe podstawowe akty prawne dotyczące ochrony gatunkowej roślin, grzybów i zwierząt oraz ochrony leśnych siedlisk przyrodniczych, w tym:

- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1764),
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1765),
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. Nr 220, poz. 2237),
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz. U. Nr 94, poz. 795).

5.4 Ochrona różnorodności biologicznej w lasach, w tym:

- 5.4.1 Program Natura 2000,
- 5.4.2 Działania zwiększające różnorodność biologiczną (przykłady działań aktywnej ochrony przyrody, tworzenie nowych oraz rewitalizacja zniekształconych siedlisk gatunków),
- 5.4.3 Zachowanie stanowisk chronionych gatunków roślin i grzybów,
- 5.4.4 Ochrona gniazd i miejsc rozrodu gatunków „strefowych”,
- 5.4.5 Ochrona leśnych siedlisk Natura 2000.
- 5.4.6 Ochrona cennych elementów środowiska przyrodniczego: źródeł, bagien śródleśnych, itp.,
- 5.4.7 Rola drzew dziuplastych,
- 5.4.8 Rola drzew martwych - gatunki związane z rozkładającym się drewnem. Sposoby ewidencjonowania i monitorowania zasobów martwego drewna,
- 5.4.9 Eliminowanie gatunków obcych,
- 5.4.10 uczestnictwo właścicieli lasów w programach finansowanych ze środków UE (np. LIFE),
- 5.4.11 pokaz terenowy działań zwiększających różnorodność przyrodniczą.

6. Odnowienie naturalne – planowanie, uzyskiwanie, pielęgnacja.

- 6.1 Wykorzystanie urodzaju nasion podstawowych gatunków lasotwórczych.

- 6.2 Wiek początku fazy obradzania nasion a ich przydatność.
- 6.3 Częstość lat nasiennych i obfitość obradzania nasion.
- 6.4 Zalety i ograniczenia odnowienia naturalnego podstawowych gatunków lasotwórczych.
- 6.5 Pielęgnowanie odnowień naturalnych.
- 6.6 Pokaz terenowy obiektów z odnowieniem naturalnym.

7. Kształtowanie granicy lasu

- 7.1 Rola granicy lasu/strefy ekotonowej w aspekcie ekologicznym i funkcjonalnym.
- 7.2 Kształtowanie granicy lasu sprzyjające wzrostowi bioróżnorodności (dobór gatunków, kształtowanie struktury przestrzennej).
- 7.3 Pokaz terenowy dobrze wykształconej strefy ekotonowej.

8. Wprowadzanie domieszek biocenotycznych i podsadzeń przebudowujących

- 8.1 Rola domieszek biocenotycznych.
- 8.2 Dobór gatunków.
- 8.3 Podsadzenia przebudowujące.
- 8.4 Techniki przebudowy lasu.
- 8.5 Pokaz terenowy powierzchni z wprowadzonymi domieszkami biocenotycznymi oraz powierzchni w trakcie przebudowy.

Zakres tematyczny szkoleń doradców leśnych opracowano w ramach prac zespołu zadaniowego powołanego Decyzją Nr 67 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 8 lipca 2008 r.

*Zredagował: Piotr Skolud, Wydział Hodowli i Użytkowania Lasu DGLP
Warszawa, dnia 29 lipca 2008 r.*

Literatura i opracowania zalecane do przygotowania wykładów oraz ćwiczeń terenowych:

- I. W ramach tematów; 1. *System pomocy dla leśnictwa w ramach PROW 2007-2013*, 2. *Zasady realizacji usług doradczych w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów*, 3. *Zwykła praktyka leśna - Leśnictwo zrównoważone*”: przewiduje się wykorzystanie materiałów wyspecyfikowanych w opisie.
- II. W ramach tematu; „5. *Ochrona leśnej różnorodności biologicznej. Rola martwego drewna w lesie.*”:
  - 1. D. J. Gwiazdowicz (red.)- *Ochrona przyrody w lasach*, tom I: *Ochrona zwierząt*. Wyd. PTL, Poznań 2004,
  - 2. D. J. Gwiazdowicz (red.) - *Ochrona przyrody w lasach*, tom II: *Ochrona szaty roślinnej* Wyd. PTL Poznań 2005,
  - 3. R. Kapuściński – *Ochrona Przyrody w Lasach*, PWRiL Warszawa,
  - 4. Dokumenty udostępnione na stronie internetowej Ministerstwa Środowiska, w tym obligatoryjnie:
    - 1) „*Polityka ekologiczna państwa na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014*”,
    - 2) „*Polityka leśna państwa*”.
- III. W ramach tematów; „6. *Odnowienie naturalne – planowanie, uzyskiwanie, pielęgnacja*, 7. *Kształtowanie granicy lasu*, 8. *Wprowadzanie domieszek biocenotycznych i podsadzeń przebudowujących*”:
  - 1. *Zasady Hodowli Lasu* , DGLP Warszawa 2003,
  - 2. A. Jaworski – *Charakterystyka hodowlana drzew leśnych*, Przedsiębiorstwo *Gutenberg* Kraków 1995,
  - 3. E. Murat – *Poradnik hodowcy lasu*, Oficyna Edytorska „Wydawnictwo Świat” Warszawa 1999,
  - 4. *Nasiennictwo leśnych drzew i krzewów iglastych*, Oficyna Edytorska „Wydawnictwo Świat” Warszawa 1995,
  - 5. B. Suszka, C. Muller, M. Bonnet- Masimbert - *Nasiona leśnych drzew liściastych – od zbioru do siewu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa - Poznań 1994,
  - 6. „*RĘBNIE e-Poradnik*”, sporządzony na zlecenie Dyrekcji Generalnej LP przez Katedrę Hodowli Lasu SGGW w Warszawie (udostępnienie poprzez Wydział Hodowli i Użytkowania Lasu DGLP).

II. SPOSÓB REALIZACJI SZKOLENIA

- 1 Kameralne wykłady
- 2 Ćwiczenia w terenie.

III. TERMIN I MIEJSCE SZKOLENIA

- 1 Sesja wiosenna: marzec – czerwiec, Ośrodki Szkoleniowo-Wypoczynkowe LP
- 2 Sesja jesienna: wrzesień – grudzień, Ośrodki Szkoleniowo-Wypoczynkowe LP

IV. METODY REALIZACJI TEMATÓW SZKOLENIA

- 1 Wykłady z prezentacją multimedialną
- 2 Praktyczne ćwiczenia w terenie
- 3 Omawianie przypadków
- 4 Pokaz terenowy

V. OPIS ZAJĘĆ W TERENIE

Temat 5. „Ochrona leśnej różnorodności biologicznej. Rola martwego drewna w lesie”

Część terenowa ma na celu zaprezentowanie, co najmniej jednego - spośród omówionych w trakcie wykładów, przykładu działań zwiększających różnorodność przyrodniczą (wybór należy do prowadzącego zajęcia). Służy temu pokaz terenowy konkretnej fazy danego działania, połączony z omówieniem stanu wyjściowego, spodziewanego efektu końcowego oraz poszczególnych etapów realizacji. Prowadzący obowiązany jest także do zwrócenia uwagi osób szkolonych na wszystkie aspekty postępowania ochronnego w lasach, w tym występowanie drzew dziuplastych, pozostawianie leżaniny, występowanie nierodzimych gatunków (można wskazać możliwość ich uprawy w formie plantacyjnej na gruntach nieleśnych).

Temat 6. „Odnowienie naturalne – planowanie, uzyskiwanie, pielęgnacja.”

Część terenowa ma na celu zaprezentowanie, co najmniej jednego - spośród omawianych na wykładzie, uzyskanego odnowienia naturalnego (zakończone lub w trakcie). Na tym przykładzie należy scharakteryzować poszczególne etapy postępowania w drzewostanie odnawianym sposobem naturalnym, zademonstrować sposób prowadzenia oceny nalotu i podrostu pochodzącego z odnowienia naturalnego oraz udzielić praktycznych wskazówek dotyczących pielęgnacji (w tym przerzedzenie siewek, regulacja składu, usuwanie niektórych odrostów). W trakcie pokazu obowiązuje zasada omawiania dostrzeżonych błędów w postępowaniu odnowieniowym, jak również proponowanych kroków zaradczych. Na koniec pokazu inicjowana jest dyskusja z udziałem osób szkolonych.

Temat 7. „Kształtowanie granicy lasu”

Część terenowa polega na zademonstrowaniu wykształconej strefy ekotonowej wraz ze scharakteryzowaniem linii jej przebiegu, struktury poziomej i pionowej oraz składu gatunkowego. W miarę możliwości należy wykazać różnice pomiędzy ekotonem powstałym w procesie naturalnym, a kształtowanym przy w ramach działań gospodarczych człowieka). Uwagę należy zwrócić także na różne warianty przebiegu linii brzegowej lasu. Na koniec pokazu inicjowana jest dyskusja z udziałem osób szkolonych.

Temat 8. „Wprowadzanie domieszek biocenotycznych i podsadzeń przebudowujących”

Część terenowa ma na celu zaprezentowanie powierzchni z prowadzonymi domieszkami biocenotycznymi, podsadzonych drzewostanów monokulturowych, drzewostanów uszkodzonych w trakcie przebudowy. W każdym z tych przypadków należy scharakteryzować poszczególne etapy postępowania w drzewostanie, wraz ze wskazaniem ewentualnych błędów oraz koniecznych kroków zaradczych. Na koniec pokazu inicjowana jest dyskusja z udziałem osób szkolonych.

VI. POMOCE DYDAKTYCZNE

- prezentacja multimedialna
- druki do wypełnienia
- teksty aktów prawnych
- fotografie z terenu

VII. MATERIAŁY SZKOLENIOWE UDOSTĘPNIONE UCZESTNIKOM SZKOLENIA

- 1 skrypt wykładu,
- 2 materiały dotyczące pokazów terenowych,
- 3 płyta CD z zawartością skryptu,
- 4 notatnik
- 5 długopis

VIII. WYKAZ OSÓB PROWADZĄCYCH ZAJĘCIA DYDAKTYCZNE

1. Mgr inż. Piotr Skolud
2. Mgr inż. Elżbieta Murat
3. Mgr inż. Stanisław Łazowy
4. Dr inż. Marek Maciantowicz
5. Mgr inż. Daniel Lemke

oraz inni specjaliści, po uzyskaniu zgody wydziału merytorycznego DGLP.

IX. PRZEWIDYWANA LICZBA UCZESTNIKÓW SZKOLENIA

Do 100 osób (przy zastosowaniu podziału na grupy)

Zatwierdzam

DYREKTOR GENERALNY
LASÓW PAŃSTWOWYCH

.....
(Podpis i pieczęć
Dyrektora Generalnego
Lasów Państwowych)